

Tilapäistä suojelua saavat Suomessa – kotikuntalaisuus

Lakimies Kirsi Lamberg , Suomen Kuntaliitto

Tilapäistä suojelua saavat Suomessa - yleistä

- Ukrainasta saapuneita oleskelee Suomessa erilaisilla oleskeluvilla ja statuksilla.
- Ukrainasta siirtymään joutuneilla (+ perheenjäsenet) on mahdollisuus hakea tilapäistä suojelua → Ensimmäinen kerta, kun EU:ssa myönnetään tilapäiseen suojeluun perustuvia oleskelulupia (EU:n neuvosto 4.3.2022).
- Maahanmuuttovirasto myöntää tilapäisen suojelun oleskeluluvan ukrainalaisille aluksi 4.3.2023 saakka. Mikäli tilapäisen suojelun tarve jatkuu, on suojelua mahdollista jatkaa puolen vuoden jaksoissa enintään kolmeen vuoteen.

Huom.!

- Kaikki tulijat eivät hakeudu tilapäisen suojelun piiriin (vrt. kv-suojelu).
- Ukrainasta on saapunut Suomeen ihmisiä sekä viisumivapaasti että ilman voimassa olevaa oleskeluoikeutta (biometrinen passi – 90 vrk.) – ei kotikuntaa.
- Kaikilla ukrainalaisilla tai Ukrainasta siirtymään joutuneilla muiden maiden kansalaisilla ei kuitenkaan välttämättä ole viisumivapauteen oikeuttavaa asiakirjaa tai viisumia.
- Oleskeluvan peruste saattaa muuttua (esim. työperusteisuus).

Keskustelun tausta

- Hallituksen julkisen talouden suunnitelman pöytäkirjamerkintä 5.4.2022:

”Kesäkuun 2022 loppuun mennessä hallitus arvioi tarvittavat lisäpäätökset ja lakimuutokset varmistamaan tilapäisen suojelun piirissä olevien palvelut sekä edellytykset kotikuntaoikeuteen. Direktiivi on EU:n päätöksellä voimassa toistaiseksi 4.3.2023 saakka.” [Hallituksen neuvottelu julkisen talouden suunnitelmasta 5.4.2022 pöytäkirjamerkinnät \(valtioneuvosto.fi\)](#)

- SM antoi kesäkuussa 2022 selvityksen **Tilapäistä suojelua saavien palveluista, kotikuntaoikeudesta ja tarvittavista muutoksista.**
- Sisäministeri ilmoitti kesällä, että kotikuntalakiin ei esitetä muutoksia.
- Tilapäistasuojelua saavien kotikunnan määräytymiseen sovelletaan voimassaolevaa lakia.

Kotikunnan saamisen edellytykset maahan muuttaessa

Kotikunnan saamisen edellytykset maahan muuttaessa – kotikuntalaki 4 §

Suomeen ulkomailta tulleen ja täällä asuvan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka määräytyy tämän lain säännösten mukaisesti, jos:

- 1) hän on Suomen kansalainen;
- 2) hänellä on ulkomaalaislaissa [\(301/2004\)](#) tarkoitettu voimassa oleva jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa;
- 4) hän on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta; taikka
- 5) hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan.

Kotikuntalaki
(201/1994)

Asumisen vakinaisuutta osoittavat seikat

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuina henkilön **asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina** otetaan huomioon muun muassa, että:

- 1) hän on suomalaista syntyperää;
- 2) hänellä on aiemmin ollut Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta;
- 3) hänellä on voimassa oleva työsopimus tai muu siihen rinnastettava selvitys Suomessa tehtävää vähintään kaksi vuotta kestävästä työstä tai opiskelua varten; taikka
- 4) hänellä on ollut tilapäinen asuinpaikka Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan maahanmuuton jälkeen.

Kotikunnan vaikutus

Tilapäisen suojelun status mahdollistaa jo nyt:

- oikeuden työntekoon ja opiskeluun
- perusopetukseen / valmistava opetus
- harkinnanvaraisesti varhaiskasvatukseen
- välttämättömiin vastaanottolain mukaisiin sosiaalipalveluihin sekä
- oikeuden kiireelliseen sosiaalihuoltoon
- terveydenhuollon palvelut kuin kotikuntalaiselle
- Oikeuden kunnan muihin avoimiin palveluihin (uimahalli, kirjasto, liikuntapaikat)
- Migri vastaa tulijoiden vastaanotosta ja asumisen järjestämisestä
- TE-toimiston palveluihin ja sieltä tuleviin kotoutumispalveluihin.

Kotikuntastatuksesta tulevat lisäoikeudet/velvollisuudet olisivat:

- subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen
- oppivelvollisuus ja maksuton oppivelvollisuuskoulutus (18 v)
  - asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu perusopetuksen jälkeisiin oppivelvollisuuskoulutuksiin (kunnan järjestämismvastuu)
- oikeus kunnan kotoutumispalveluihin
- täysi oikeus kaikkiin muihin kunnan palveluihin sekä
- KELA:n etuuksiin, kuten asumistuki ja toimeentulotuki
- kuntien täydentävä toimeentulotuki sekä
- yleinen verovelvollisuus.
- Kotouttamislain mukaiset palvelut
  - Maahanmuuttovirasto vastaa tilapäistä suojelua saavien vastaanotosta sekä palvelujen järjestämisestä ja kustannuksista. → Kotikunnan myötä tehtävän järjestämismvastuu siirtyy kunnille.

Valtionosuusrahoitus

- Kunnilla on velvollisuus järjestää mm. sosiaali- ja terveystalvveluita (vuoden 2022 loppuun asti), varhaiskasvatusta sekä perus- ja esiopetusta kaikille kotikunnan omaaville henkilöille.
- Kunnat rahoittavat toimintansa omilla verotuloilla ja valtionosuuksilla. (laki kunnan perustalvveluiden valtionosuudesta).
- Kunnan perustalvveluiden valtionosuusrahoitus on tarkoitettu perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, kirjasto, kulttuuri ja taiteen perusopetuksen järjestämiseksi. Vrt. hyvinvointialueiden rahoituksesta annettu laki (617/2021).
- Valtionosuusrahoitus perustuu talousarviovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden väestötietoihin (ts. 2 v. viive). Näin ollen ukrainalaisten määrän kasvu kunnissa näkyy vasta v. 2025 valtionosuuksissa siltä osin, kun ukrainalaiset saavat kotikunnan vuoden 2023 loppuun mennessä.
- Vos-rahoitus pohjautuu asukasmäärään ja muihin tekijöihin. Huomioi paikoin myös ilman kotikuntaa olevat (esim. perusopetus)
- Kotikunnan saavista ukrainalaisista kunnille aiheutuva valtionosuuden kasvu ei vastaa kunnille todellisuudessa aiheutuvia kustannuksia.
- Lisäksi muita valtionosuutta määrittäviä lakeja (kotouttamislaki, opetus – ja kulttuuritoimen rahoituslaki).

Huomioita

- Kotikunnan hakeminen on vapaaehtoista. Päätöstä kotikunnasta ei anneta automaattisesti ns. viran puolesta.
- HUOM: Perhekuntien sisällä voi olla eriaikaisuutta kotikunnan saamisen suhteen.
- Osa tilapäistä suojelua saavista toivoo pääsevänsä palaamaan takaisin kotimaahan. Kotikuntastatus luo yksilölle myös velvollisuuksia (esim. oppivelvollisuus, yleinen verovelvollisuus).
- Keväällä 2023 osa tilapäistä suojelua saavista on vastaanottolain mukaisten palveluiden piirissä, ja osa on kotouttamislain mukaisten palveluiden piirissä.
- Palveluiden saannin perusteista tulee arvioida kunnassa yksilökohtaisesti.
- Kuntaliitto arvioi, että kotikunnan saaminen nostaa maahantulosta ja järjestettävistä palveluista sekä etuuksista syntyvää kokonaiskustannusta verrattuna tilapäisen suojelun statukseen.

Ajankohtaisia lainsäädäntömuutoksia

- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta (HE 135/2022 vp).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta (HE 84/2022 vp).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp).
- Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/21695/2022.

Lisätietoja:

Lakimies Kirsi Lamberg
+9 771 2250, +358 50 420 5679
Kirsi.Lamberg@kuntaliitto.fi

Erityisasiantuntija Anu Wikman-Immonen
+358 9 771 2532, +358 50 525 2874
Anu.Wikman-Immonen@kuntaliitto.fi

Lisätietoja:

Viranomaiset laativat ohjeistusta Ukrainasta paenneiden asemasta, oikeuksista ja etuuksista - Sisäministeriö (intermin.fi)

Muistio: Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelu Suomessa 17.3.2022.